

Dialog byl natočen ve čtvrtek 15. října 2015 v prostorách pracovny Evy Sochorové v nové budově Národního divadla, Praha 1, Nové Město.

MS: *Mám-li hovořit s osobností, která má na starosti v Národním divadle mecenášský program, bylo by dobré si říci, co vlastně mecenášství znamená, říci na počátku elementární definici, která může provázet celé naše setkání.*

ES: Máte na mysli definici v rámci Národního divadla?

MS: *Snažme se být obecní.*

ES: Pro mě osobně mecenášství – a budu hovořit za spoustu dalších filantropů – znamená darovat něco z přesvědčení a nic za to nečekat. Jen na duši mít „dobrý pocit“, že jsem přispěla něčemu opravdu smysluplnému.

MS: *Zdali jsou věci smysluplné, nebo nesmysluplné, je relativní.*

ES: Souhlasím. Má slova nesměřovala k aktivitám Národního divadla, ale k mecenášství obecně, poněvadž každý člověk, který se rozhodne něco podpořit – ať finančně, nebo jiným, dalším způsobem, vlastně dává najevo, že se tím hlásí k něčemu, čemu věří.

MS: *Převážně k dobré věci, jelikož v našem světě se člověk může hlásit i ke špatné věci, tedy něčemu, co je negativní, dekadentní, rozvratné, nicméně tuto eventualitu bych raději neotevíral.*

... Láska ke světu i divadlu ...

MS: *Pokročme dál – když jsem o tomto tématu hovořil s duchovním, první jeho slova byla tato: mecenášství je služba lásky, pomoc v nedostatku. Souhlasíte s tím? Víím, někomu tato slova mohou připadat až patetická a láska má mnoho podob ...*

ES: Souhlasím s tím. Ráda bych řekla: než jsem se dostala do funkce manažerky Mecenášského klubu, byla jsem sama mecenáškou Národního divadla. Když se mě někdo tehdy ptal, proč podporuji Národní divadlo, proč jsem členkou Mecenášského klubu, odpovídala jsem: „Impulsem, který mě motivuje, je láska – a to láska k divadlu, ke kultuře, k umění.“ Nějakými životními souhrami a okolnostmi jsem dospěla k tomu, že se mi Národní divadlo stalo srdeční záležitostí, a proto s tezí o mecenášství jako projevu lásky musím než jen souhlasit.

MS: *Láska – otázka oběti, schopnost zřít se sebe sama pro druhého?*

ES: Z mého pohledu je láska relativní pojem, má mnoho odstínů, proto i mnoho definic. V otázce mecenášství nemusí pomoc nutně znamenat oběť. Je to spíše vědomí a touha pomoci znevýhodněným a slabším. Avšak lidé, kteří takovou touhou disponují, jsou chápající a milující.

MS: *Duchovní v mecenášství primárně vidí pomoc chudým lidem. V institucích, jako je Národní divadlo, se jedná o podporu význačného projektu, který by se z běžných financí neuhradil. Nejedná se o charitu?*

ES: Určitě ne. Jde o to, že mecenášství vychází z historie, vzniklo v oblasti kultury a umění.

MS: *Ten, kdo na to „neměl“, se rozhodl podporovat ty, kteří byli obdařeni darem, talentem.*

ES: Přesně! Zahrnovalo to i podporu vzdělání. Byla to snaha o osobnostní rozvoje člověka v nejvyšší možné šíři. Když se však vrátím zpět k druhé části hesla, které jste citoval, v rámci našeho projektu

Mecenášského klubu je tomu také tak. Jak všichni víme, Národní divadlo je sice státní příspěvková organizace a dostává dotace, avšak ty jsou nedostačující. Národní divadlo je instituce, která by měla určovat jisté kulturní směry. Měla by se stavět a vyjadřovat k otázkám – ať již kulturním, společenským, též i politickým. Měla by být lídrem v této oblasti, pokud užijí cizí slovo.

MS: *Shodou okolností Národní divadlo je výrazem národního probuzení. Když „zlatá kaplička“ náhle vyhořela, byla rychle postavena. Můžeme říci: národ v ni věřil, uvědomoval si její význam. Divadlo tak slouží národu ...*

ES: Ano, již přes 130 let. Nedávno jsem viděla poslední díl seriálu Sňatky z rozumu, kde ústředním tématem bylo otevření Národního divadla. Jedna z postav vysvětluje svému synovi, jemuž se nechtělo studovat, byl líný, co je to národ, co je důležité. Zde je krásně vidět, jakým způsobem naši předci vnímali Národní divadlo. Tento přístup vnímání divadla by si měl každý osvěžit.

MS: *Jsem přesvědčen, že zdejší občané by si měli ze starých dob osvěžit více věcí.*

... Významy slov ...

MS: *Je vhodné se zeptat na významy slov, která jsou s mecenášstvím spojena. Užila jste slovo filantrop. Jedná se o filantropii. Není náhodou ekvivalentem mecenášství, nebo se domníváte, že jde o podskupinu?*

ES: Jsem přesvědčena, že je to spíše hra jazyka, protože jazyk je bohatý. Slovo je převzaté z cizího jazyka, ovšem jinak, je to pro mě ekvivalent.

MS: *Ano, hovoříme-li o filantropovi, jedním z nich je například George Soros. Ten je spojen s aktivitami v rámci Open Society Fund. O mecenáši se nemluví, mecenáš je příliš archaické pojmenování, tento termín přiřazujeme lidem, kteří působili v devatenáctém století.*

ES: Jsem přesvědčena, že poslední dobou je ve společnosti slovo mecenáš uváděno více a více. Je tomu tak i v médiích.

MS: *Lze konstatovat, že po 25 letech obnovy demokratického režimu a tržního hospodářství jsou mecenáši „v kurzu“. Je otázka, zdali lidé, kteří užívají toto slovo, jej naplňují patřičným obsahem. Když jsme u slov, kromě slova mecenáš se častěji užívá slovo sponzor. Jak k tomuto slovu přistupujete? Jsme na půdě instituce, která má také své sponzory – většinou význačné podniky – ať průmyslového, tak bankovního charakteru – jež působí v Čechách.*

ES: V rámci Národního divadla jde Mecenášský klub ruku v ruce se sponzorskou větví. Rozlišujeme mecenáše, což jsou pouze fyzické osoby, kdežto sponzoři jsou firmy, podniky, společnosti – jedním slovem právnické osoby. Sponzorství je forma obchodní spolupráce, mecenášství nikoli. Jinými slovy, sponzor očekává protislužbu např. v podobě reklamy.

MS: *Jsou lidé, kteří slovo sponzor a mecenáš mohou zaměnit, jelikož jsme v jiné době, než když lidé byli označováni za mecenáše.*

ES: Ano, stává se to, ale jsem přesvědčena, že to ve společnosti nelze ovlivnit. Neexistuje žádná síla, která by sponzorovi mohla „zakázat“ skutečnosti, že se bude prohlašovat za mecenáše. Je to spíše hra slov.

MS: *Souhlasím. Pojem sponzorství vychází z latinského slova spondeo, což je podpora, akt daru, a má i jiné významy jako vstoupit do manželství.*

ES: Můj názor, který nemám podložený žádnými fakty, a proto jej berte jako můj osobní: lidé nevědomky užívají pojmy, které jim servírují média. Jakmile se v médiích či v literatuře začne rozmazávat hranice sponzorství a mecenášství, budeme svědky nejasností. Jsem přesvědčena, že zatím k úplnému setření nedošlo. Problém, který vidím, je malá osvěta.

MS: *Například Národní divadlo vykonává v této oblasti hodně.*

ES: Možná, ale například v médiích se málo lidí obtěžuje tím, aby vysvětlilo, jaký je rozdíl mezi sponzorem a mecenášem, a zda vůbec nějaký existuje. Následně může dojít k plnému setření obsahu. Nechci však hrát roli soudce.

MS: *Je to též způsobeno tím, že média neusilují o kultivaci člověka, ale o to, aby se z člověka stala část davu, jehož jeho elementy nepřemýšlejí, ale pouze spotřebovávají. Nač se pak snažit někomu něco vysvětlit, vždyť je to zbytečně nákladné. Postupuje se cestou nejmenšího odporu. Pokud se člověk snaží hledat alternativu k tomu být svobodným člověkem, pak má „zaděláno“ na problémy. V našem národě tomu tak je. Následně se díváme na lidi, kteří opravdu něco vykonali, jako na „bílé vrány“. Jejich jméno je pak často připomínáno.*

... Nadace jako cesta k mecenášství ...

MS: *Pokročme dále - a to k projektu nadací. Když jsem měl možnost si korespondovat s jednou dámou, která má kladný vztah k České republice, a zaslal jsem jí příspěvek doktora Romana Jocha o mecenášství, byl jsem označen spolu s doktorem Jochem za naivního člověka - a to protože dnes se peníze na jisté projekty dávají transparentně. Tím myslím skutečnost, že ve veřejném prostoru jsou nadace, jež mají donátorský profil a v něm se pohybují. Již se nejedná o majetné pány, kteří vloží peníze do projektu, když se na ně nikdo nedívá. Zkrátka - takový svět již neexistuje a představa tajného dárce prý patří do období romantismu.*

ES: Co se týče otázky nadací, nad nimi byly dlouhou dobu otazníky, protože společnost nadacím nevěřila. Nadací vzniká čím dál tím více, ale souhlasím s tím, že jsou úzkoprofilové. Drtivá většina z nich se zaměřuje na nějakou společenskou skupinu lidí, nebo projekty, které má jasně definované. S tím, jak jde technický vývoj dopředu, se vše zdá být transparentní - a to již z toho důvodu, že vše je zveřejněno prostřednictvím internetu. Je běžné, že jsou zveřejněny rozvahy, a proto jsou i nadace čím dál tím transparentnější. Čím dál tím těžší však může být orientace v této problematice.

MS: *Pokud jde o nadaci, těch je spousta. Vezměte si nadaci Nadání Josefa, Marie a Zdenky Hlávkových. Člověk se může přihlásit do soutěže v rámci prostoru, který nadace poskytuje.*

ES: Neházela bych je do jednoho pytle, jelikož jsem přesvědčena, že se mezi nadacemi nalezne projekt, který nemusí být „čistý“, standardní, byť to vrhá špatné světlo na ostatní.

MS: *Zmiňme ještě jedno. Češi mají vztah k projektům, které se týkají lidí v nedostatku nebo handicapovaných lidí. Možná v Čechách schází nadace, které podporují intelektuální a kulturní dědictví našeho národa.*

ES: V této oblasti jsem laik a nerada bych se vyjadřovala k problému, o kterém příliš nevím. Líbí se mi projekt, který má společnost Post Bellum - Paměť národa.

MS: *Ano, každý rok uděluje ceny lidem, kteří byli osloveni touto organizací prostřednictvím vámi uvedené společnosti.*

ES: Líbí se mi myšlenka, že se zaznamenává to, co nikde není zaznamenáno. Věřím, že takové činy obohacují naše kulturní dědictví.

MS: *Sluší se říci: lidé, kteří v projektu participují, jsou dobrovolníky, ne profesionály v oboru historie, žurnalistiky ...*

ES: Nejedná se o rozsáhlý projekt podpořený velkými financemi.

... Stát jako mecenáš? ...

MS: *Máme zde Akademii věd, která zastřešuje vědu v Čechách.*

ES: U nás se nedostává financí nejen na výzkum a vývoj vědy, ale i v rámci lékařství. Věda není příliš podporovaná, poněvadž procesy vědeckého výzkumu jsou velmi nákladné. Také není chuť jít do projektů, u nichž není jasný výsledek nebo důkaz úspěšnosti. Myslím, že by se právě věda měla podpořit. Stejně tak říci: bylo by záhodno, aby profesori na vysokých školách měli zvýšené platy.

MS: *Zvykli jsme si na skutečnost, že páni profesori jsou placeni státem. Když je člověk zvyklý na to, že to zaplatí erár, nač se namáhat pro získání jiných zdrojů?*

ES: Též to vychází z historické tradice, která byla přerušena více jak čtyřicetiletou totalitou, kterou však již nepamatují, nicméně znám mnoho z vyprávění svých rodičů a prarodičů a z literatury. Víím, že doba byla strašlivá a do dnešních dnů cítím, že to na národu, státu zanechalo velké následky.

MS: *Cosí jiného je podpořit určitou věc jednou malou částkou, a něco jiného permanentně přispívat na nejistý projekt. V Americe například existuje fond na podporu vědy – National Science Foundation, podle něhož vznikla česká Grantová agentura ČR.*

ES: Nedokážu si vysvětlit, proč se věda a výzkum u nás nepodporuje s takovou vážností.

MS: *Politik by řekl, že na ni nejsou peníze, byť podpora vědy je pro něj přece prioritou.*

ES: Troufla bych si říci, že podpora intelektuálního dědictví je jedním ze znaků vyspělého státu. Tím chci říci, že jsme se zřejmě zatím nedostali na odpovídající úroveň. Nechci však nikomu křivdit, existují tací, kteří právě o takové věci usilují.

MS: *Přední přičky v podpoře vědy obsazují státy, které mají dlouhodobou kontinuitu – Spojené státy, severské státy. Tento fakt je způsoben tím, že lidé v těchto státech mají ponětí o oběti. Život je během na dlouhou trať, ...*

ES: ... výsledky nebudou vidět hned. Z toho pohledu lidé u nás uvažují krátkodobě.

... Národní divadlo jako mecenášská aktivita ...

ES: Totéž lze říci i v otázce Národního divadla. Rozpočty v zahraničí se plánují na pět let dopředu a jsou fixní, nemohou se měnit. Když to zobecním, zde si plánujete sezonu roku 2016, avšak jaký na to dostanete rozpočet, se dozvíte až měsíc před zahájením období.

MS: *Také závisí na tom, jaký politik sedí na ministerstvu. Jsem přesvědčen, že vaše slova udělala můstek ke konkrétnímu tématu – Národnímu divadlu. Když si člověk prochází malou brožurku Mecenáši Národního divadla, je tam hezké spojení: mecenášství není stav peněženky, ale stav ducha. Jedná se o výzvu, aby lidé podporovali ušlechtilé záměry. Mecenášem se stává každý, kdo je ochoten darovat nějakou částku – a je jedno jakou.*

ES: Náš přístup je přesně na tom založen. Nám jde o to přijímat členy všech možných kategorií, a nesnažíme se mezi nimi dělat nějaké zásadní rozdíly. Domnívám se, že heslo naplňuje myšlenku. Naši

členové se stávají mecenášem ze svého vlastního přesvědčení. Je vhodné uvést, že z toho mají radost. Pro ně je to počin, jenž je potěší a uspokojí.

MS: *Jde o oboustranný akt. Možná, je to stejné, jako když ze svého jídla dáte kus chudákovi na ulici.*

ES: *Mecenáše se snažíme více přiblížit k Národnímu divadlu, k umění, aby nahlédli „pod pokličku“, aby se stali součástí rodiny divadla, aby měli pocit, že do divadla více patří.*

MS: *Je zde vidět reciprocita.*

... Mecenášský klub - historie ...

MS: *Máme-li postupovat hierarchicky, pojďme se podívat na minulost Mecenášského klubu. Novodobá éra začíná před šesti lety, ale již dříve jsou vidět náznaky v této oblasti.*

ES: *Ano, koncem roku 2015 oslaví Klub své šesté narozeniny. Psal se rok 2009, když se zrodil.*

MS: *Rýpavý člověk se může zeptat: proč tak pozdě?*

ES: *Idea na založení Mecenášského klubu přišla od tehdejšího ředitele Národního divadla doktora Ondřeje Černého. Před tím zde fungovala větev sponzoringu a Národní divadlo mělo své partnery – sponzory. Ondřej Černý studoval modely, jak mecenášství funguje v zahraničí, a rozhodl se Mecenášský klub „přivést“ i k nám. Před ustavením Mecenášského klubu zde byl spolek podporující Národní divadlo s názvem Triga, ale ten zanikl. Vedení divadla přišlo s nápadem založit Mecenášský klub.*

... Drobné příspěvky mecenášů ...

MS: *Hlavní myšlenka byla: máte-li rádi divadlo, chcete-li stát blíž tomu, co zde vzniká, buďte našimi podporovateli, mecenáši Národního divadla. Vaše částky mohou být libovolné. Členství má několik úrovní. Jedno je zřejmé – Národní divadlo je instituce zřizovaná Ministerstvem kultury ČR. To má svou nezastupitelnou roli, bez něho by Zlatá kaplička nemohla existovat. Být mecenášem znamená být blízko, přesto je vhodné uvést: kdyby Národní divadlo mělo stát na mecenáších, jejich participace by musela být podstatně větší.*

ES: *Ano, příspěvky mecenášů tvoří malé procento z rozpočtu ND.*

MS: *Podíváme-li se do účetních výkazů, zjistíme, že výnosy a náklady Národního divadla dosahují přes miliardu korun a většinu příjmů Národního divadla jde z kapitoly Ministerstva kultury ČR. Schválně kolik přinášejí mecenáši?*

ES: *Na úvod tohoto tématu bych ráda řekla, že prvních pět let byly výnosy nižší, než se Mecenášský klub etabloval. Výnosy pochopitelně rostly každým rokem. V posledních dvou letech je průměr asi milion a půl.*

... Mecenášský klub a výhody ...

MS: *Když člověk někam vstupuje, dívá se i na stranu výhod. Jaké jsou? Jste-li členem, účastníte se speciálních aktivit, kterých se běžný divák neúčastní?*

ES: *Jedná se o poděkování za to, že nám mecenáši zachovávají přízeň. Snažíme se jim nabídnout netradiční zážitky spojené s divadlem, kulturou. Jak jste správně zmínil, jedná se o zážitky, které běžný divadelní návštěvník, který si koupí vstupenku, nemá šanci nikdy zažít. Máme zájem ukazovat*

zákulisí nebo jim vysvětlovat různé procesy vzniku inscenací. Mecenáši se setkávají i s umělci. S tím, jak Mecenášský klub žije a rozrůstá se, se čas od času podaří zorganizovat v rámci partnerství pěknou kulturní akci, jež se nemusí nutně konat v prostorách Národního divadla.

... Malí mecenáši a jejich síla ...

MS: *Soudíte, že nejvíce mecenášů patří do skupiny malých mecenášů, avšak ptejme se, kdo náleží do klubu například diamantového mecenáše?*

ES: Pravdou je, že kategorie nejmenších přispěvatelů tvoří asi 70 procent členů klubu. Máme stálou příznivkyni, jedná se o ženu, které si nesmírně vážím – profesorku Dajdu Altenburg-Kohl, jež Národní divadlo podporuje naprosto nezištně a s velkou vervou. Ještě před tím, než vznikl Mecenášský klub, koupila housle pro orchestr Národního divadla a společně se vznikem Mecenášského klubu, což bylo v roce 2009, se díky jejímu štědrému příspěvku restaurovala Hynaisova opona, což je pro celý národ velký počin. Stejně tak se podařilo díky jejím příspěvkům restaurovat kompletní dílo Mikoláše Alše a Františka Ženíška – a to lunety ve foyer historické budovy, což byla tříletá práce. Šestičlenný restaurátorský tým pracoval ve třech etapách, práce byla náročná a nákladná. Lunety byly ve velmi špatném stavu. Nedovedu si představit, jak by dopadly, kdyby se do jejich obnovy nevložit paní profesorka.

MS: *Možná je problémem ochota. Vždyť Národní divadlo je velká instituce, má téměř 1400 zaměstnanců. Málokdo z účastníků a přímo nezainteresovaných si to uvědomuje. Velkou část výdajů divadla pohltí mzdy, platy.*

... Mecenáši a média ...

MS: *Jako instituce musíte komunikovat s médii. Jak vás vnímají veřejnoprávní média?*

ES: Ta naši činnost reflektují velice dobře, ale ne tak často, jak bychom si přáli. Veřejnoprávní média zajímá, pokud od nás vzejde něco originálního – jako bylo restaurování lunet. Jedná se o pochopitelnou záležitost, poněvadž jsme společenství v dětském věku a akce, které pořádáme, jsou většinou komorní, a proto aktivity klubu nejsou z pohledu médií tak atraktivní. Když vybereme vysokou částku, která převyšuje naše očekávání, můžeme rozvinout další aktivity. Dělal jsem několik rozhovorů a novináři nás přijímali dobře. To mne těší. Také se osvědčilo se připomenout, když jsme slavili kulaté výročí vzniku klubu.

MS: *V médiích platí: dobrá zpráva je špatná zpráva, což se může týkat i života klubu, který zastupujete.*

ES: Musím říci, že naštěstí nemám takovou zkušenost, spolupracujeme se seriózními médii. I když mohu vnímat, že ve společnosti se jedná o trend.

MS: *Moudrá zkušenost říká: svět se změní pouze drobnou mravenčí prací, která se může z hlediska dne jevit jako nicotná.*

ES: Jak jsem říkala, s médii máme dobrou zkušenost, jde spíš o to, že o nás nepíšou konstantně, nevzniká tolik příležitostí. Stále tím myslím v rámci Mecenášského klubu, ne za Národní divadlo. Tato velká instituce stále přitahuje zájem médií a mediální osvětu má dost silnou.

MS: *Co by posílilo rozrůstání Mecenášského klubu? Byl by to apel státu?*

ES: Takovou otázku si klademe několik let. Snažíme se na ni nalézt odpověď a pracujeme na tom, aby mecenáši přibývali. V loňském roce jsme zahájili marketingovou kampaň. Spoty jsme měli

v televizi, v rozhlase. Propagace byla podpořena citylighty a reportážemi z oslav 5. narozenin Mecenášského klubu, které se nám podařilo oslavit spolu s narozeninami Miroslava Donutilla, a jednalo se o krásné spojení. Snažíme se produkovat osvětu, účastníme se konferencí. Mým přáním je, aby se o nás dozvěděla větší část populace, abychom vešli do širšího povědomí. Jedná se o práci na delší dobu, a z tohoto pohledu nejvíce funguje osobní kontakt. Rozhoduje osvěta. Potenciální mecenáši potřebují vědět, že existuje možnost podpořit Národní divadlo. Konečné rozhodnutí je pak jejich vlastní. Nikoho do ničeho nenutíme, jelikož bychom se setkali s kontraproduktivním vyzněním. Usilujeme o dárce, kteří mají potenciál dlouhodobosti. Pakliže se vám podaří získat někoho na základě jemného přesvědčování, budete mít úspěch, člověk je spokojený, ale třeba si své členství neobnoví, jelikož nekonal z vlastního přesvědčení.

MS: *Stát je formální instituce, kdežto Mecenášský klub by měl být jeho opakem.*

ES: Právě.

MS: *Mecenášství vychází z potřeb člověka. Je sice hezké, že k něčemu pomůže stát, jeho pomoc ale nesmí být permanentní, pak se taková pomoc stává drogou. Je to stejný přístup, jako když se dítě včas neoddělí od rodičů. Jedná se o nezdravý stav. To však člověka vlastně handicapuje.*

ES: Pravdou je, že jsme určitou institucí, která je naší volbou, prací.

MS: *Asi by bylo ideální, kdyby všechno platili mecenáši a ministr kultury by nemusel bojovat o peníze, které nyní dává stát.*

ES: Obávám se, že u nás ani není tak velký potenciál, poněvadž Česká republika je malá ve srovnání s vyspělými západními národy, zdejší kupní síla je o poznání menší. Nedovedu si představit, že bychom se mohli dostat na takovou úroveň.

... Miliardáři a mecenáši? ...

MS: *Jen se podívejme na české miliardáře: Andrej Babiš, Petr Kellner, Zdeněk Bakala ... Jak chcete přesvědčit tyto lidi, aby poskytovali peníze na bohubilé činnosti? Musela by existovat nějaká síla, kterou bychom mohli nazvat svědomí. Někdo jej nemá.*

ES: To není naše práce, ...

MS: *... abyste přemlouvali druhé, abyste poukazovali: máte odpovídající stav aktiv, je vhodné, abyste se o ně dělili?*

ES: Stav bych přirovnala ke škole. Máte třídu třiceti dětí, máte tam profesora, profesorku, která na všech třicet dětí apeluje stejně. Z každého vyroste něco jiného.

MS: *Pozor, váš příklad je silně ovlivňován rodinou. Když ona nefunguje, kantor příliš nezmůže.*

ES: Jedná se pouze o přirovnání. Chtěla jsem tím říci: ve třídě mají vytvořené specifické podmínky. Na všechny je apelováno, že se mají dobře učit, že vzdělání je důležité, ale ne každý si to vezme za své.

MS: *Zde jde přece o to, že v České republice peníze jsou. Otázka je, na jakých účtech.*

ES: Otázka je, jak přesvědčit soukromé osoby, které penězi disponují. Jedná se o jejich osobní vůli, osobní rozhodnutí. Vyplývá to z toho, že se necítí povinováni k tomu, aby nějakým způsobem díky nim bylo rozvíjeno kulturní dědictví – nebo národ obecně. Abych se přiznala – do hlavy jim nevidím.

Nikdy jsem neměla možnost se setkat s lidmi, o kterých se bavíme. Jejich názor, proč se v tomto případě neúčastní, neznám. Třeba se filantropii věnují, nemám o tom dostatek informací, proto nemohu soudit.

MS: *Setkal jsem se s postojem, že lidé, kteří mají hodně, mají zájem mít víc a ještě víc. Na druhou stranu, člověk, jenž má málo, je schopen přispět. Jen si vezměme příklad z Bible - chudou ženu. Dala, co měla. Jsou lidé, kteří dají jen symbolicky, a pak se ještě dají vyfotografovat s dárcovským poukazem - tam je cosi chybné.*

ES: Z života mám různé zkušenosti. Nerada bych to rozváděla.

MS: *Dobrá, žijeme v kapitalistické společnosti a největším nebezpečím jsou sami kapitalisté, kteří jsou lační a neochotní. Když jsem měl možnost hovořit s britským korespondentem Českého rozhlasu, s Janem Jůnem, konstatoval prostě: „Sehnat peníze na projekt je jednodušší ve srovnání s Českou republikou. Procházíte-li Londýnem, na některých budovách jsou desky, kde je napsáno, jaká nadace na jaký počin přispěla.“ Velká Británie a Česká republika jsou jiné světy.*

ES: Vyplývá to i z výchovy. Jsem zastáncem názoru, že děti by měly být vedené k odpovědnému chování - a to v rámci prvotní výchovy.

MS: *Optimální by bylo, kdy se bohatý podělil s chudým, a totéž je i v divadle. Děkuji vám za vlídná slova.*